

УДК 374.1-312.1

*Ірина Дроздова,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри природничих і гуманітарних дисциплін
Харківського національного
автомобільно-дорожнього університету
(м. Харків, Україна)*

**ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У НАВЧАННІ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ
ПІДГОТОВЧИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ВТНЗ**

У соціокультурній адаптації іноземних студентів значну роль має метод проектів, що дозволяє вирішувати проблеми розвитку творчих можливостей студентів і формування умінь самостійно конструювати свої знання та застосовувати їх для розв'язання пізнавальних і практичних завдань, орієнтуватися в інформаційному просторі, аналізувати отриману інформацію. Проектні методи навчання у вишах орієнтовані на самостійну діяльність (аудиторну й позааудиторну) – індивідуальну, парну, групову, що здійснюється за відповідний період часу. Метод проектів як педагогічна

технологія передбачає сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за самою своєю суттю.

Ключові слова: педагогічна технологія, соціокультурна адаптація, метод проектів, самостійна діяльність, соціолінгвальні й соціокультурні знання.

В социокультурной адаптации иностранных студентов значительную роль имеет метод проектов, который позволяет решать проблемы развития творческих возможностей студентов и формирования умений самостоятельно конструировать свои знания и применять их для решения познавательных и практических задач, ориентироваться в информационном пространстве, анализировать полученную информацию. Проектные методы обучения в вузах ориентированы на самостоятельную деятельность (аудиторную и внеаудиторную) – индивидуальную, парную, групповую, которая осуществляется за соответствующий период времени. Метод проектов как педагогическая технология предполагает совокупность исследовательских, поисковых, проблемных методов, творческих по самой своей сути.

Ключевые слова: педагогическая технология, социокультурная адаптация, метод проектов, самостоятельная деятельность, социолінгвальні і соціокультурні знання.

In creation of the conditions promoting productive cross-cultural communication of foreign students in Ukrainian, particularly in their sociocultural adaptation, generally the method of projects has a significant role. It allows solving the following problems: development of creative opportunities of students and formation of abilities to construct their knowledge themselves and applying them for solving of informative and practical tasks, to be guided in information space, to analyze the received information. Usage of a method of projects in teaching foreign languages allows students to use a foreign language as a learning tool, a way of expression of their own thoughts, perceptions and judgments of other people opinions. It is the most effective way to switch attention of foreign students from a statement form into the contents and join in knowledge of the world around by means of other language, expanding both communicative and sociocultural competence. Huge value has ability and readiness of students to apply Ukrainian in various situations of communication according to its norms, to obtain necessary information in complex of the sociolinguistic and sociocultural knowledge. Sociocultural adaptation of foreign students will be rather successful if to develop and apply educational projects for practical work for the purpose of sociocultural adaptation of students to the Ukrainian reality and to the Ukrainian educational environment. Project methods of training in higher education institutions are focused on independent activity (classroom and out-of-class) – individual, pair, group that is carried out for the corresponding period of time. The method of projects is organically combined

with group methods and, as a rule, assumes the solution of some problem providing, on the one hand, usage of various methods, means and methods of training, and with another – need of integration of knowledge and abilities, to apply information from various areas of science, equipment, technology, creative fields of the person activity. A method of projects as the pedagogical technology assumes set of research, search, problem methods, creative essentially.

Key words: *sociocultural adaptation, method of projects, pedagogical technology, independent activity, sociolinguistic and sociocultural knowledge.*

Інноваційні технології в освіті, зокрема навчальні комп'ютерні програми та використання Інтернет-ресурсів, спрямовані насамперед на професійно орієнтоване навчання мови, в якому проектна робота із застосуванням інформаційних технологій відіграє переважне значення. Залучення інноваційних засобів навчання дозволяє представити українську мову іноземним студентам у діяльності, коли як учасники творчої ситуації, так і сама мова легко доступні сприйняттю студента. Застосування інноваційних технологій у процесі навчання у вищій школі підвищує мотивацію іноземних студентів до вивчення української мови, формує і розвиває їхні як соціокультурну, так і професійну компетенції.

Останнім часом одним із методів у навчанні мов у вищій школі, що здобули широкого розповсюдження, є метод проектів. І хоча цей метод не є новим, але завдяки раціональному поєднанню теоретичних знань із їх практичним застосуванням для розв'язання конкретних проблем докільця у спільній діяльності школярів і студентів, метод проектів стає інтегрованим компонентом цілком розробленої і структурованої системи сучасної освіти. Утім, проектна діяльність у навчанні української мови студентів-іноземців підготовчих та основних факультетів ВТНЗ потребує серйозного опрацювання, що пов'язане із творчим і постійно змінюваним характером роботи з іноземцями.

Мета статті – дослідження специфіки проектної діяльності студентів-іноземців з метою удосконалення навчального процесу у вищій школі.

Нині широко запроваджуються інноваційні технології у навчальний процес вищої школи, у тому числі навчання української мови як іноземної. Теоретичне підґрунтя застосування інноваційних технологій у навчанні досліджено у працях В. Загвязинського, Р. Гуревича, Ю. Машбиця, В. Монахова, І. Роберт та інших, які зазначали унікальні можливості, що відкриваються перед сучасною людиною з доступом до значної кількості інформації. Метод проектів досліджували Г. Ващенко, О. Горошкіна, С. Пілюгіна, Є. Полат, С. Шацький та ін., у працях яких відібрано критерії використання проектів на заняттях у загальноосвітній школі та ВНЗ, зокрема під час навчання української мови.

Є. Полат із метою вдосконалення вивчення англійської мови, докладно розроблюючи теоретичні основи створення і використання системи засобів навчання для середньої загальноосвітньої школи, визначила

зміст методу проектів [6; 7]. На думку дослідниці, робота над проектом включає усвідомлення студентами мети, оформлення задуму, розробку організаційного плану, роботу за планом, підбиття підсумків у вигляді письмового звіту [6]. Метод проектів, за визначенням Є. Полат, «передбачає певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, що дозволяють вирішувати ту чи іншу проблему в результаті самостійних дій студентів з обов'язковою презентацією цих результатів. Якщо говорити про метод проектів як про педагогічну технологію, то ця технологія передбачає сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за самою своєю суттю» [8, с. 67].

Г. Ващенко зауважував, що під час використання цього методу теорія стає засобом виконання практичних завдань [1]. О. Горошкіна запропонувала застосування методу проектів на уроках української мови в школах природничо-математичного профілю, вважаючи найбільш ефективними прикладні, рольові, інформаційні, творчі проекти, з огляду на те, що вони допомагають трансформувати знання в уміння й навички студентів [2, с. 301].

Проектна діяльність – це один із методів, спрямований на вироблення самостійних дослідницьких умінь для розвитку творчих здібностей і логічного мислення, поєднання знань, здобутих у навчанні, із залученням до конкретних життєво важливих проблем. Однією з основоположних характеристик сучасної людини, що діє в просторі культури, є її здатність до проєктивної діяльності, адже діяльність як специфічна форма ставлення людини до навколишнього світу, передбачає доцільну зміну й перетворення в інтересах людини та умову існування суспільства. Діяльність містить мету, засоби, результат і сам процес.

Проектна діяльність належить до інноваційної, адже передбачає перетворення реальності, будується на базі відповідної технології, що можна уніфікувати, освоїти й удосконалити. Актуальність проектів у вищій школі зумовлена передусім широкою сферою їх застосування на всіх рівнях організації системи освіти. Адже оволодіння логікою й технологією соціокультурного проєктування дозволить більш ефективно здійснювати аналітичну, організаційно-дослідницьку діяльність і забезпечить конкурентоспроможність фахівця. В основі методу проектів у вищих навчальних закладах лежить розвиток пізнавальних навичок, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного і творчого мислення.

Проектом вважають неповторну й унікальну діяльність визначену за часом, бюджетом і механізмом реалізації. Під проектом розуміється також логічна сукупність заходів, здійснюваних для досягнення поставлених цілей у рамках відповідного бюджету, плану-графіка реалізації та прогнозування результатів [7, с. 243].

Під проектом розуміється будь-який цільовий проект, будь-який випадок цільової активності, де «панівний намір як внутрішній стимул: устанавлює

мету дії; керує його процесом; обґрунтовує його напрям, його внутрішнє мотивування. Тож проект може стосуватися до будь-якого роду або різноманіття життєвого досвіду, що дійсно керується панівним наміром» [9]. Метод проектів орієнтований на самостійну діяльність студентів, формує вміння самостійно приймати різні рішення, шляхи отримання інформації, генерувати ідеї, гіпотези, прогнозувати їх розв'язання.

Проектна діяльність у вищих навчальних закладах – це обов'язково практична діяльність, регламентована педагогом, і є сполучною ланкою між теорією і практикою в освіті вищої школи, що пов'язано з такими науковими поняттями і категоріями, як «проект», «діяльність», «творчість» і їх різноплановим характером із погляду методології сучасної науки.

Проектування, що передбачає створення технічного, наукового або соціального проекту, реалізація яких пов'язана з інтересами студента, є значущим елементом освітнього процесу, що слугує для набуття нових понять, концепцій і знань, і продуктивним видом діяльності.

Використання методу проектів у процесі навчання української мови дозволяє іноземним студентам використовувати її як засіб пізнання, спосіб вираження власних думок, сприйняття й осмислення думок інших людей. Це найбільш дієвий спосіб переключити увагу іноземних студентів із форми висловлювання на зміст і залучитися в пізнання навколишнього світу засобами іншої мови, розширюючи тим самим сферу дії як комунікативної, так і соціокультурної компетенції. Величезне значення має здатність і готовність іноземних студентів застосовувати українську мову в різноманітних ситуаціях спілкування відповідно до її норм у сукупності знань соціолінгвального й соціокультурного планів. Підвищення мотивації і розвиток творчих здібностей відбувається через наявність у проектній діяльності самостійного вибору.

Для створення умов самостійної творчої проектною і дослідницької діяльності студентів-іноземців необхідно проводити підготовчу роботу, що передбачає визначення ресурсів навчального часу з метою уникнення перевантаження як іноземних студентів, так і викладачів.

Соціокультурна адаптація іноземних студентів буде досить успішною, якщо розроблювати й застосовувати навчальні проекти для практичної роботи з метою соціокультурної адаптації студентів до української дійсності й до українського освітнього середовища.

Проектні методи навчання у вишах орієнтовані на самостійну діяльність (аудиторну й позааудиторну) – індивідуальну, парну, групову, що здійснюється за відповідний період часу. Метод проектів органічно поєднується з груповими методами і, як правило, передбачає вирішення якоїсь проблеми, що передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів і прийомів навчання, а з іншого, – необхідність інтегрування знань й умінь застосовувати інформацію з різних галузей науки, техніки, технології, творчих сфер діяльності людини. Метод проектів як педагогічна технологія передбачає сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних

методів, творчих за самою своєю суттю. Проект завжди має передбачати конкретні результати, які можна й необхідно оцінювати.

Метод проектів можна вважати не простим, але ефективним етапом у формуванні критичного професійного мислення студентів. Проект відрізняється від інших проблемних методів тим, що в результаті певної пошукової, дослідницької, креативної діяльності студенти не тільки підходять до вирішення поставленої проблеми, але й створюють конкретний реальний продукт, який показує можливість і вміння застосувати отримані результати на практиці, під час створення цього продукту.

Зрозуміло, що звернення до цього методу в навчанні української мови іноземних студентів у вищій школі зумовлено тим, що він дає змогу зосередити увагу тих, хто навчається не на самій мові, а на проблемі, професійному чиннику майбутньої діяльності студентів, зсунути акцент із лінгвістичного аспекту на змістовний, спробувати дослідити або обговорити вирішення ділового питання українською мовою. В основу методу проекту покладена ідея, що складає суть поняття «проект», його прагматичну спрямованість на результат, який можна отримати під час вирішення тієї чи іншої практичної або теоретичної значущої проблеми [5, с. 18–21; 6].

Метод проектів, в основі якого лежить ідея, проект, дозволяє покращити результати навчання української мови для іноземних студентів у нефілологічному ВНЗ, сприяє мотивації ознайомлення з реаліями та традиціями українського народу. Адже проектна методика може застосовуватися в рамках програмного матеріалу практично з будь-якої теми. Студентам-іноземцям може пропонуватися робота над проектами під час вивчення деяких елементів ділової української мови або української мови за професійним спрямуванням, тобто ознайомлення з термінологічною лексикою фундаментальних дисциплін за майбутнім фахом.

Метод проектів має значну роль у створенні умов продуктивного міжкультурного спілкування іноземних студентів українською мовою для їхньої соціокультурної адаптації, що дозволяє вирішувати такі завдання, як:

- розвиток творчих можливостей студентів;
- формування умінь самостійно здобувати знання й застосовувати їх для розв'язання пізнавальних і практичних завдань, орієнтуватися в інформаційному просторі й аналізувати отриману інформацію.

Найбільш ефективними в практичному застосуванні виявляються проектні технології, що сприяють:

- а) набуттю іноземними студентами знань про культурні традиції українського народу;
- б) розкриттю творчого потенціалу особистості студентів-іноземців.

Синтезом цих типів інноваційних технологій, що вможливають підвищення мотивації до вивчення української мови, є мультимедійні, театралізовані проекти, проекти із залученням рольової діяльності.

У процесі викладання української мови та українознавства студенти-іноземці підготовчого факультету із великою зацікавленістю застосовують

мультимедійні проекти з тем «Українська сімейна обрядовість», «Архітектура козацького бароко», «Святковий календар України», «Знаки й символи української культури», «Скіфське золото» тощо. Під час вивчення української мови та країнознавства для іноземних студентів доречним є використання інформаційних технологій (комп'ютерів, відео- та аудіотехніки) оскільки вони формують майбутніх фахівців у певній сфері діяльності бути грамотними й компетентними, творчо і вміло застосовувати набуті знання в умовах сучасного українського суспільства.

Одним із видів поточного контролю для студентів-іноземців були довгосторокові мультимедійні проекти за темами: «Знайомство з Україною», «Походження України», «Сім чудес України», «Українські народні інструменти», «Тарас Шевченко – український геній», «Промисли і ремесла України», «Гетьмани України», «Демонологія слов'ян» тощо.

Особливий інтерес у студентів викликають такі теми, як «Структура компанії», «Робочі вакансії» та ін. Перед навчальною групою ставиться мета: у першому випадку – це створення власної компанії і її презентація; у другому – участь у конкурсі на вакантну посаду і зарахування на роботу. Детально розроблюється план роботи, тобто умови реалізації мети, що пропонується на обговорення групи. У роботі над проектом беруть участь команди з 4–5 студентів (так звана мала група), які формуються виходячи з бажання працювати разом. При цьому завдання викладача – простежити за тим, щоб до складу групи ввійшли і сильні, і слабкі студенти. У процесі роботи над проектом «Структура компанії» робочі групи працюють за наступними напрямками: вивчення ринку товарів і послуг із метою створення власної компанії; структура компанії і розподіл посадових обов'язків; корпоративна культура; реклама; презентація компанії.

Проект «Робочі вакансії» передбачає роботу з газетними оголошеннями, складання і правильне оформлення резюме і супровідного листа. Особлива увага приділяється співбесіді під час вступу на роботу, при цьому передбачається вивчення традицій, правил і норм поведінки в українському суспільстві. У процесі роботи над проектом студенти самостійно (індивідуально або, що частіше, у малих групах), без допомоги викладача української мови або за його мінімальним втручанням, виділяють із професійної ситуації проблему, розподіляють її на підпроблеми, висувають гіпотези її вирішення, досліджують підпроблеми і зв'язки між ними, а потім повертаються до основної проблеми, пропонують шляхи її вирішення. Захист проектів відбувається групами. Це творче завдання, що набуває форму ділової гри. У процесі підготовки на базі тестів за фахом вводиться і тренується необхідна термінологічна лексика, повторюється граматичний матеріал, без знання якого утруднено формулювання висловлювання.

Окрім створення позитивного настрою до вивчення української мови, метод проектів дозволяє ефективно використовувати українську мову в природній ситуації професійного спілкування. У ході захисту проекту передбачається широке обговорення запропонованих рішень, опонування, дискусія, тренінгові завдання тощо.

Уміння вести дискусію у формі діалогу або полілогу – необхідна умова спільної роботи студентів над проектом у малих групах. Водночас студенти вчаться розглядати професійну проблему з усіх боків, розмірковувати і формулювати свою точку зору українською мовою. Тому від учасників проекту вимагається уміння аргументувати, висувати контраргументи опонентам, підтримувати дискусію, лаконічно доводити, доходити до компромісу, що дозволяє поступово формувати культуру професійного мовлення, зокрема вислуховувати співрозмовника до кінця, не перебиваючи, давати йому питання, спростовувати судження або, навпаки, погоджуватися розгортаючи думку.

Усі ці вміння відбивають специфіку професійного мовлення студентів, сприяють розвитку і зростанню творчої особистості фахівця, відповідають сучасним вимогам вищої школи, ринку праці і суспільства. Проектний метод дозволяє формувати у студентів навички самостійного ведення досліджень у професійній галузі, що допоможе їм у подальшому реалізовувати більш складні проекти в їх професійній діяльності.

Метод проекту допомагає оптимізувати процес навчання у будь-якому початковому закладі, розвивати навички самостійної роботи студентів. Розробка має завершуватися цілком реальним, відчутним практичним результатом, оформленим тим або іншим чином [3, с. 26–32]: наприклад, студенти можуть виготовити колажі, афіші та оголошення, провести дослідження з наступним оформленням, продемонструвати моделі з необхідними поясненнями, скласти план відвідування різних місць з ілюстраціями, організувати інтерв'ю з описанням результатів бесіди тощо.

Емпіричні дослідження показують, що вивчення української мови, особливо для іноземних студентів нефілологічних галузей вищої школи, сполучено з труднощами, які мають, насамперед, соціально-психологічний характер. З одного боку, статус української мови як державної значно підвищує мотивацію до навчання мови, з іншого – вирішує питання забезпечення комунікативної компетенції в актах міжкультурної комунікації, насамперед через адекватне сприйняття мови співрозмовника й розуміння оригінальних текстів українською мовою.

Крім того, в останні роки намітилася тенденція до більш раннього усвідомлення студентами важливості набутих знань для подальшого успішного професійного зростання. Нерідко студенти, які починають вивчення української мови на підготовчому факультеті, уже мають досвід професійної діяльності як за своєю майбутньою професією, так і з інших видів діяльності.

Іноземні студенти основних факультетів хочуть бачити прямий зв'язок набутих знань з української мови зі своїх майбутнім професійним й особистим життям. Унаслідок цього здається неможливим і неприпустимим спілкуватися із такими студентами нефілологічних (інженерних, природничих тощо) галузей, що здебільшого вже мають досвід професійної діяльності, тільки як із об'єктами навчальної діяльності. Оптимізації

освітнього процесу в цьому випадку сприяє залученню студентів до активної участі в організації навчальної діяльності за допомогою інноваційних технологій [4, с. 5–12.]. Для створення проблемних ситуацій у проектній діяльності застосовуються фрагменти фільмів, кінозамальовки.

Розвиваючи навички й уміння говоріння українською мовою в тематичних рольових іграх, іноземні студенти орієнтуються на «вживання» в образ українськомовного персонажа, який діє відповідно до ситуацій та обставин, особливостей професійної культури в різних галузях науки, техніки, виробництва. На цьому етапі необхідно як активне використання професійно орієнтованих відеоматеріалів, так і залучення науково-навчальних, власне наукових, навіть науково-популярних творів за фахом.

Іноді театралізований проект може на завершальному етапі навчання перетворитися на міні-п'єсу, присвячену якомусь національному святу, або національно значущій події України або країни походження іноземних студентів. У такій п'єсі концентруються набуті впродовж навчання у вищій школі знання з української мови й культури, моралі та звичаїв українського народу. Обов'язковою умовою успішності театралізованого проекту є пред'явлення результатів роботи студентам інших навчальних груп (курсів, спеціальностей), які також вивчають українську мову.

Тож проведення систематичної і цілеспрямованої роботи з проектною діяльністю дозволяє іноземним студентам подолати адаптаційні труднощі, є запорукою їхньої успішної міжкультурної адаптації. Студенти починають почувати себе комфортно в Україні й займають активну позицію в налагоджуванні соціальних контактів, позитивно сприймають українські культурні традиції і норми поведінки, зберігаючи звичні для себе ціннісні установки рідної країни.

Отже, проектна методика набула поширення за умов поєднання теоретичних знань і їх практичного застосування для вирішення конкретних проблем навчальної діяльності іноземних студентів.

Проектна технологія передбачає застосування викладачем під час навчання сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів, прийомів і засобів, чітко орієнтованих на реальний практичний (професійний) результат, значущий для кожного іноземного студента, цілісну розробку проблеми з урахуванням різних чинників і реалізації результатів. Сутність проектною технології – стимулювати інтерес студентів-іноземців до майбутніх професійних проблем, що передбачає набуття відповідної суми знань, умінь і навичок за обраним фахом. Цілеспрямоване реформування системи освіти в Україні та ефективне впровадження і використання інноваційних технологій є запорукою формування якісної професійно-комунікативної компетенції іноземних студентів у вищих навчальних закладах України.

Перспективи подальшої практичної розвідки в цьому напрямку полягають у з'ясуванні специфіки проектною діяльності, щоб віднайти шляхи вирішення практичних завдань на основі застосування іноземними студентами здобутих знань з української мови.

Література

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання : підручник [для педагогів] / Ващенко Г. – К. : Українська видавнича Спілка, 1997. – 441 с.
2. Горошкіна О. Лінгводидактичні засади навчання української мови в старших класах природничо-математичного профілю / Горошкіна О. – Луганськ : Альма-матер, 2004. – 362 с.
3. Зимняя И. Проектная методика обучения английскому языку / И. Зимняя, Т. Сахарова // Иностранные языки в школе. – 1991. – № 3. – С. 26–32.
4. Мусницкая Е. Новые тенденции и актуальные проблемы формирования умений иноязычного общения у студентов неязыкового вуза / Е. Мусницкая // Профессиональная коммуникация как цель обучения иностранному языку в неязыковом вузе. – М. : [б. и.], 2000. – Вып. 454. – С. 5–12.
5. Нехорошева А. Из опыта работы по проектной методике / А. Нехорошева // Иностранные языки в школе. – 2002. – № 1. – С. 18–21.
6. Паламар Л. Лінгводидактичні умови формування україномовної особистості / Паламар Л. – К. : Либідь, 1997. – 235 с.
7. Полат Е. Метод проектів. Сучасна гімназія : погляд, теоретика і практика / Полат Е. – М. : ВЛАДОС, 2000. – 347 с.
8. Учебное пособие для студентов педагогических вузов и системы повышения квалификации педагогических кадров / [Е. Полат, М. Бухаркина, М. Моисеева и др.]. – М. : Издательский центр «Академия», 1999. – 224 с.
9. Fried-Booth Diana L. Project Work (in Resource Books for Teachers) / Diana L. Fried-Booth. – Oxford : Ed. by Alan Maley, 1988. – 53 p.

References

1. Vashchenko H. Zahalni metody navchannia : pidruchnyk [dlia pedahohiv] / Vashchenko H. – K. : Ukrainska vydavnycha Spilka, 1997. – 441 s.
2. Horoshkina O. Lihvodydaktychni zasady navchannia ukrainskoi movy v starshykh klasakh pryrodnycho-matematychnoho profiliiu / Horoshkina O. – Luhansk : Alma-mater, 2004. – 362 s.
3. Zymniaia I. Proektnaia metodika obucheniiia anhliiskomu yazyku / I. Zymniaia, T. Sakharova // Inostrannye yazyki v shkole. – 1991. – № 3. – S. 26–32.
4. Musnitskaia E. Novye tendentsii i aktualnye problemy formirovaniia umenii inoiazыchnoho obshcheniia u studentov neiazыkovoho vuza / E. Musnitskaia // Professionalnaia kommunikatsiia kak tsel obucheniiia inostrannomu yazyku v neiazыkovom vuze. – M. : [b. i.], 2000. – Vyp. 454. – S. 5–12.
5. Nekhorosheva A. Iz opyta raboty po proektnoi metodike / A. Nekhorosheva // Inostrannye yazyki v shkole. – 2002. – № 1. – S. 18–21.
6. Palamar L. Lihvodydaktychni umovy formuvannia ukrainomovnoi osobystosti / Palamar L. – K. : Lybid, 1997. – 235 s.

7. Polat E. Metod proektiv. Suchasna himnaziia : pohliad, teoretyka i praktyka / Polat Ie. – M. : VLADOS, 2000. – 347 s.

8. Uchebnoe posobie dlia studentov pedahohicheskikh vuzov i sistemy povysheniia kvalifikatsii pedahohicheskikh kadrov / [E. Polat, M. Bukharkina, M. Moiseeva i dr.]. – M. : Izdatelskii tsentr «Akademiiia», 1999. – 224 s.

9. Fried-Booth Diana L. Project Work (in Resource Books for Teachers) / Diana L. Fried-Booth. – Oxford : Ed. by Alan Maley, 1988. – 53 p.

*Статтю рекомендовано до друку
доктором педагогічних наук, професором кафедри
української і світової літератури та методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»
Токмань Ганною Леонідівною*

Стаття надійшла до редакції 6 серпня 2016 року